



EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

Pyydettyinä asiantuntijalausuntona hallituksen esityksestä eduskunnalle HE 109/2024 vp Valtion talousarvioesitys 2025 Suomen syyttäjäyhdistys ry (myöh. SSY) esittää seuraavaa:

- SSY edustaa yli 80 prosenttia Suomen syyttäjistä.

Yleistä:

Syyttäjälaitoksen resurssit suhteessa työmäärään ovat haastavat.

Syyttäjien määrä on huomattavasti pienempi kuin muualla vertailukelpoisissa länsimaissa, eikä asialle ole olemassa mitään rikosprosessuaalista perustetta. Syyttäjien lukumäärä/100 000 asukasta on edelleen huomattavasti alle Euroopan ja pohjoismaiden tason. Muualla se on noin 11 syyttäjää/ 100 000 asukasta ja meillä se on 8 syyttäjää/ 100 000 asukasta. Ruotsissa on syyttäjiä nyt noin 11/ 100 000 asukasta, vaikka työnkuva ja tehtävät vastaavat pitkälti Suomessa ja Ruotsissa toisiaan. Suomessa syyttäjä osallistuu rikosasioiden esitutkintaan merkittäväällä panoksella esitutkintalaissa säädetyn esitutkintayhteistyön kautta ja Ruotsissa taas on olemassa järjestelmä, jossa on syyttäjätutkinnanjohtaja ja poliisin tutkinnanjohtaja. Työhön ja työn laatuun liittyviä perusteita siihen, että Suomessa syyttäjiä on huomattavasti vähemmän, ei ole olemassa.

Syyttäjien määrää on nostettava vähintään 550:een, mutta todellinen tarve olisi 600 syyttäjää. Syyttäjien määrän nostaminen 550 syyttäjään vaatisi noin 10 miljoonan euron pysyvän tasokorotuksen henkilöstömäärärahoihin. SSY pitää tärkeänä sitä, että talousarvioehdotuksessa tuotaisiin esiin syyttäjien määrä, ei Syyttäjälaitoksen koko henkilöstön määrä. Esimerkiksi poliisi tuo esille sen paljonko on poliiseja, ei koko henkilöstön määrää. Näin eivät kasvavat tai yllättävät ICT-kulut "syö pois" määrärahoja henkilöstömäärästä.

Jo nyt rikosasioiden kesto on kohtuuton erityisesti rikosten uhrien näkökulmasta. Merkittävä osa prosessin kestosta aiheutuu syyteharkinta-ajasta ja siitä, ettei istuntoihin vain riitä syyttäjiä, vaikka tuomareilla olisikin aikaa. Asianosaisten näkökulmasta katsottuna ajat ovat aivan liian pitkiä odottaa ratkaisua. Lisäksi esitutkintayhteistyöhön käytettävien resurssien niukkuuden vuoksi myös esitutkinta usein pitkittyy syyttäjien työkiireiden vuoksi.

SSY kiinnittää huomiota siihen, että jo pitkän aikaa syyttäjälaitoksen (ml. muidenkin oikeudenhoidon toimijoiden) resurssit on hoidettu haitariperiaatteella (vähennetty-lisätty-vähennetty), mistä johtuen työn ja työkuorman hallinta on haastavaa. Silloin kuin resursseja lisätään, on käsiä enemmän tekemässä syyteharkintaa ja juttuja vapautetaan tuomioistuimiin, mutta kun seuraavaksi resursseja taas vähennetään, ei ole riittävästi syyttäjiä hoitamassa juttuja tuomioistuimessa. Pitkällä tähtäimellä tämä ei ole kestävä tapa hoitaa resurssointia ja aiheuttaa ja on aiheuttanut osaltaan rästien syntymistä. Muutaman vuoden status quo ei riitä ison laivan suunnan kääntämiseen.

Tasokorotus syyttäjälaitoksen määrärahoihin pitää tehdä vielä paremmin, vaikka suunta onkin nyt hyvä, jotta syyttäjälaitos on voi palkata syyttäjät vakituisiin virkoihin. Se on välttämätöntä, jotta oikeudenkäynnit eivät enää pitkittyisi, kaikki asiat kyetään hoitamaan ja henkilöstö jaksaisi. SSY kiinnittää huomiota siihen, että nykyisellään on jo haasteita syyttäjien sekä veto- että pitovoimassa (samaa on havaittavissa muutenkin julkisella sektorilla).

Syyttäjälaitos on tehnyt kaikki toimintaa tehostavat muutokset eikä vähäisimpänä organisaatiouudistus, jossa syyttäjälaitoksesta tehtiin yksi virasto. Näin resursseja voidaan käyttää mahdollisimman tehokkaasti koko maassa. Syyttäjälaitoksessa on myös esimerkiksi perustettu erikoissyyttäjäjärjestelmä vaativia ja aikaa vieviä juttuja varten, keskitetty talous- ja henkilöstöhallinto ja hyödynnetty uusia prosessisääntöjä, kuten videoyhteyksiä ajansäästämiseksi ja keskitetty nopeasti käsiteltävät asiat omaan yksikköönsä.

SSY tietää varsin hyvin, että julkisen talouden näkymät ovat haasteelliset, mutta toimivan ja turvallisen yhteiskunnan tärkein perusta on toimiva oikeudenhoito.

Määräaikaaiset määrärahat eivät mahdollista toiminnan asianmukaista ja pitkäjänteistä suunnittelua sekä aiheuttavat henkilöstössä epävarmuutta, kun siitä, mitä suunnitellaan ja paljonko on henkilöstöä, ei ole tietoa kuin vajaaksi vuodeksi.

Tähän on kiinnitetty huomiota SSY:n aiempina vuosina antamissa lausunnoissa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022–2025, 2023–2026 sekä 2024–2027.

Rikosasioiden toimiva hoitaminen takaa yhteiskuntarauhaa. Koko rikosasioita hoitavalla ketjulla pitää olla riittävät resurssit. Ketjuun kuuluvat esitutkintaviranomaiset, syyttäjät, tuomioistuimet sekä täytäntöönpano viranomaiset, kuten ulosottolaitos ja rikosseuraamuslaitos. Vaikka valtiontalouden tasapainottaminen vaatii pohdintaa, ei ole tarkoituksenmukaista eikä järkevää saattaa oikeudenhoitoa entistä pahempaan kriisiin. Se ei ole julkisen talouden kestävyydellekään järkevää, koska se vain aiheuttaa yhteiskunnalle enemmän kokonaiskuluja.

Syyttäjälaitoksen toimintaedellytykset keskeisenä ja hyvin merkittävänä viranomaisena rikosprosessiketjussa tulee turvata, jotta koko rikosprosessiketju takaisi kansalaisten oikeusturvan. Syyttäjä on viranomainen, joka osallistuu koko rikosprosessiin sen kaikissa vaiheissa. Muut toimijat vaihtuvat. Syyttäjien työ on yhteiskunnan ydintoimintaa, joka takaa oikeusvaltion toimimisen ja kansalaisten turvallisuuden.

Tällä hetkellä rikosprosessin toimijoiden resurssit eivät ole riittävät ja pienempiä rikoksia ei käytännössä enää kaikissa paikoissa kyetä asianmukaisesti tutkimaan, syyttämään ja tuomitsemaan. Syyttämisprosentit ovat viime vuosina laskeneet ja usein kyse on asioista, joissa rikos on tapahtunut ja tekijä on tiedossa. Vaikka menettely onkin kaikin tavoin laillista ja säännösten mukaista, ei se ole yhteiskunnallisesti välttämättä toivottavaa ja suuremmaksi osaksi syynä on puuttuvat henkilöstöresurssit.

Käytännössä asiat hoituvat edes siedettävästi siksi, että syyttäjät venyvät yhteiskunnan hyväksi ja tekevät työajattomina ylipitkää työpäivää.

Koko rikosprosessiketju voi vaarantua, jos osana rikosprosessiketjua ei syyttäjälaitoksen henkilöstöön ja varsinkin syyttäjiin käytettävästä määrärahasta pidetä huolta.

Talousarvioehdotus 2025

Vuodelle 2025 esitetään Syyttäjälaitokselle pientä nousua verrattuna v. 2024 määrärahaan. Se on hyvä asia, vaikka osin se perustuu siirtomäärärahoihin, mutta ei korjaa sitä tilannetta, johon on viitattu edellä yleisessä osassa huolimatta aikaisemmin lisäystä perusrahoituksesta. Perusrahoituksen lisääminen ei ole ollut riittävää. Määrärahan lisäys menee suurilta uusien lainsäädäntömuutosten aiheuttamiin lisätoihin esim. lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltäminen sekä aikaisempien vuosien muutosten aiheuttamaan juttumäärin kasvun hoitamiseen kuten mm. seksuaalirikoslainsäädännön uudistamisen, lapsiin kohdistuvien rikosten nopeutettu käsittelyn (vastaajat ja asianomistajat) ja lähestymiskiellon tehostamisen aiheuttamaan lisätyöhön sekä RikosAipan käyttöönottoon.

2.9.2024 tilanneraportin mukaan syyttäjälaitoksessa oli vireillä juttuja 18 790, joista yli vuoden vanhoja (vireillä syyttäjällä) oli 1874 ja yli 9 kuukautta vanhoja 1837. Tilanne on siis varsin huolestuttava.

RikosAipan suunniteltu käyttöönotto on vuoden 2025 keväällä. Valitettava tosiasia kyseiseen tietojärjestelmään sijoitetuista miljoonista huolimatta on, että ainakin alkuvaiheessa käyttöön otettava järjestelmä on keskeneräinen ja näin ollen hidastaa merkittävästi syyttäjien ratkaisutoimintaa. Edelleen sen kouluttaminen ja käyttöönotto sitoo merkittävästi henkilöresursseja. MiniAipan käyttöönotto kuluvana vuonna antoi tästä jo esimakua. Sen käyttöönotto on hidastanut tänä vuonna ratkaisutoimintaa ja juttujen läpivirtausta. Näiden tietojärjestelmien myöstä tehtäviä mm. on suurtenyt/ siirtyy tuomioistuinlaitoksesta Syyttäjälaitokseen, mutta lisätoista vain puolet on kompensoitu Syyttäjälaitokselle. Muun muassa kirjallisten todisteiden toimittamistapaan tuomioistuimeen lasketaan kuluva syyttäjälaitoksessa 44 htv:tä enemmän kuin aikaisemmin. Järjestelmän keskeneräisyys on aiheuttanut myös turhaa työtä, kun on suunniteltu ja kehitetty koulutuksia, jotka ovat jouduttu perumaan. RikosAipan kehittämistyöt tulevat viemään runsaasti määrärahoja, kuten myös järjestelmän ylläpito. ICT määrärahat ovat suoraan pois henkilöstön palkkaamiseen tarvittavista määrärahoista, joten ICT:hen pitääkin osoittaa oma erillinen määrärahansa.

Poliisilla on tutkinnassa avoinna myös paljon hyvin vaativia rikosasioita. Viime aikoina esillä ovat olleet ns. Vastaamo-tapaus (jossa on yli 30 000 asianomistajaa) ja nyt pankkihuijaukset. Törkeää huumausainerikollisuutta paljastetaan edelleen ja julkisuudessakin on ollut tietoja, miten massiivisia huumausainerikoskokonaisuuksia on ns. pimeissä tietoverkoissa paljastettu (Silkkitie, Anom) ja toisaalta, miten valtavia muita huumausainerikosjuttuja on oikeudenkäynneissä (Katiska I ja II, UB-oikeudenkäynti). Nämä kaikki sitovat runsaasti syyttäjiä yksittäisiin juttuihin pitkiksi ajoiksi. Lisäksi merkittävä kasvava rikoslaji on verkkovälitteiset seksuaalirikokset, joissa asianomistajien määrä voi olla sadoista aina tuhansiin. Jatkossa on pikemmin odotettavaa, että isojen, merkittäviä syyttäjäresursseja sitovien juttujen määrä kasvaa.

Poliisitoimen resursseja ehdotetaan nostettavaksi (talousarvioehdotus s. 193). Tämä tarkoittaa sitä, että poliisi siirtänee entistä enemmän asioita syyttäjille syyteharkintaan, mikä aiheuttaa Syyttäjälaitoksessa lisää työtä. Lisäksi tässä on huomioitava, että aikaisempien vuosien resurssivajeen takia poliisissa on ns. uinuvaa juttuvarantoa enemmän kuin runsaasti. Laskennallisesti noin neljä rikostutkijaa vaatii yhden syyttäjän.

Ukrainaan kohdistuva hyökkäys sitoo edelleen syyttäjävoimavaroja ja tuottaa sekä tulee tuottamaan pakoterikosten lisäksi ampuma-aserikoksia. Tällä hetkellä se sitoo useamman syyttäjän työpanoksen.

Toinen lisätyötä aiheuttava seikka ovat nuoriso- ja katujengit. Esimerkiksi Syyttäjälaitoksen Etelä-Suomen syyttäjäalueella on 17 syyttäjää hoitamassa kyseisiä asioita eikä sitä ole huomioitu Syyttäjälaitoksen toimintamenoissa mitenkään. Myös NATO tulee lisäämään syyttäjien työtä eikä sitä ole huomioitu talousarvioehdotuksessa mitenkään. Myös kansalaistottelemattomuus on tuonut ja tuo huomattavasti lisää työtä.

30. syyskuuta

SSY:n hallituksen puolesta

Pia Mäenpää
Suomen syyttäjäyhdistys ry:n
hallituksen puheenjohtaja

Sari Aho
Suomen syyttäjäyhdistys ry:n
hallituksen varapuheenjohtaja